

УДК 658.5:656.2.003.01

РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ ЯК БАЗИС СТІЙКОГО ЗРОСТАННЯ

Токмакова І. В., к.е.н., доцент (УкрДАЗТ)

В статті досліджено сутність ресурсного потенціалу підприємств, подано коротку характеристику ресурсного потенціалу залізничного транспорту та визначено головні проблеми, що знижують ефективність використання ресурсів та функціонування підприємств галузі. Обґрунтовано ключові шляхи забезпечення розвитку ресурсного потенціалу підприємств залізничного транспорту в контексті його фундаментального значення в процесах економічного зростання залізничної галузі.

Ключові слова: ресурси, потенціал, підприємства залізничного транспорту, розвиток, управління.

РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦИАЛ ПРЕДПРИЯТИЙ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА КАК БАЗИС УСТОЙЧИВОГО РОСТА

Токмакова И. В., к.э.н., доцент (УкрГАЗТ)

В статье исследована сущность ресурсного потенциала предприятий, дана короткая характеристика ресурсного потенциала железнодорожного транспорта и определены главные проблемы, которые снижают эффективность использования ресурсов и функционирования предприятий отрасли. Обосновано ключевые пути обеспечения развития ресурсного потенциала предприятий железнодорожного транспорта в контексте его фундаментального значения в процессах экономического роста железнодорожной отрасли.

Ключевые слова: ресурсы, потенциал, предприятия железнодорожного транспорта, развитие, управление.

THE RESOURCE POTENTIAL OF THE ENTERPRISES OF RAILWAY TRANSPORT AS THE BASIS FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Tokmakova I. V. Ph.D., associate Professor (USA of RT)

The article examines the nature of the resource potential of enterprises, defined the main approaches to the interpretation of the resource potential. The expediency definition of the resource potential as a combination of resources of all types of enterprise, as well as those that can attract in the future, and ways of their connection, taking into account their target and quality characteristics that ensure realization of its operations and effective use of which allows in the longer term to achieve sustainable competitive advantage. Presents a short description of the resource potential of the railway transport and defined the main problems, which reduce the efficiency and functioning of the enterprises. The key way of ensuring the development of the resource potential of the enterprises of a railway transportation in the context of its fundamental importance in the process of economic growth of the railway industry.

Key words: resource potential, enterprises of rail transport, development, management.

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. Залізничний транспорт України – одна з найважливіших складових виробничої інфраструктури, ефективне функціонування якого є необхідною умовою стабілізації, піднесення та структурних перетворень економіки, розвитку зовнішньоекономічної діяльності, підвищення життєвого рівня населення, забезпечення національної безпеки країни.

Успішна діяльність підприємств залізничного транспорту в сучасних умовах на пряму залежить від кількісного і якісного стану забезпеченості ресурсами, які в сукупності формують ресурсний потенціал залізничного транспорту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вивченню теоретичних основ управління потенціалом підприємств присвячені праці таких вчених як: Лапін Є.В., Федонін О.С., Рєпіна І.М., Олексюк О.І., Краснокутська Н.С., Гавва В.Н., Божко Є.А., Калінеску Т.В., Романовська Ю.А., Большенко С.Ф., Маслош О.В., Швець Н.В., Пчелинська Г.В., Кирилов О.Д., Должанський І.З., Загорна Т.О., Удалих О.О., Герасименко І.М., Ращупкіна В.М., Бачевський Б.Є., Заблодська І.В., Решетняк О.О. та ін. [1-9]. В свої роботах вони розробляють широке коло питань щодо сутності потенціалу, його структури, підходів до оцінки, формування та управління ним, звертають увагу на ресурсний потенціал підприємства, вказуючи на його структурні елементи.

Поряд із зазначеним низка проблем, пов'язаних з управлінням ресурсним потенціалом підприємств залізничного транспорту, залишається на сьогоднішній день ще не вирішеними та недостатньо дослідженими.

Мета статті: дослідження сутності ресурсного потенціалу підприємств та розкриття змісту управління ресурсним потенціалом підприємств залізничного транспорту як основою підвищення ефективності їх функціонування та розвитку.

Виклад основного матеріалу. Успішність фінансово-господарської діяльності, підвищення конкурентоспроможності та подальше економічне зростання підприємств залізничної галузі визначається забезпеченістю ресурсами, структура яких має відповідати вимогам середовища, швидкістю оновлення ресурсів, ефективністю їх використання. Наявні ресурси в сукупності з резервами формують ресурсний потенціал підприємств залізничного транспорту.

Щодо змістовного наповнення ресурсного потенціалу підприємств, то Д. Черніков, С. Белова, Е. Фігурнов стверджують, що потенціал — це сукупність необхідних для функціонування або розвитку системи різних видів ресурсів [11-13]. Тобто відбувається отождення потенціалу і ресурсів. Визначаючи категорію, що досліджується, необхідно взяти до уваги положення академіка Л.І. Абалкіна про те, що поняття «потенціал» і «ресурси» не слід протипоставляти [14]. Потенціал (економічний, підприємницький, виробничий) представляє собою «узагальнену, збірну характеристику ресурсів», прив'язану до місця та часу.

У науковій літературі трактування поняття «потенціал» як певної сукупності ресурсів, головним чином економічних, безпосередньо пов'язані з функціонуванням виробництва та прискоренням науково-технічного прогресу, знаходять все більше однодумців. Так, наприклад, В.М. Архангельський [15] під потенціалом розуміє засоби, запаси джерела, які є в наявності і можуть бути мобілізовані для досягнення певної мети або рішення певної задачі, тобто як сукупність визначених накопичених ресурсів. До складових частин потенціалу в цьому розумінні відносяться відповідні трудові, матеріальні, фінансові та інформаційні ресурси, які залучаються в сферу удосконалення виробництва. Сюди ж включається і сукупність ресурсів, яка забезпечує необхідний рівень організації виробництва та управління, ресурси сфери освіти і перепідготовки кадрів. «Ресурсне» розуміння потенціалу має важливе значення для планування та управління виробничою діяльністю, але не вичерпує найістотніші його характеристики. Не зменшуючи значення ресурсів як базису у формуванні

потенціалу, відзначимо, що сама по собі їх наявність не є гарантом досягнення будь-яких цілей.

Рівень наявного у підприємства потенціалу визначається обсягом та якістю накопичених ресурсів наступних видів [2-6]:

1) технічні ресурси (виробничі потужності та їхні особливості, обладнання, матеріали і т. ін.);

2) технологічні ресурси (технології та їхня динамічність, наявність конкурентоспроможних ідей, наукові розробки і т. ін.);

3) кадрові ресурси (кваліфікаційний, демографічний склад працівників, їхня здатність адаптуватися до зміни цілей підприємства, їхнє прагнення до знань і удосконалювання, інтелектуальний капітал і т. ін.);

4) просторові ресурси (характер виробничих приміщень і території підприємства, комунікації, можливість розширення і т. ін.);

5) інформаційні ресурси (кількість і якість інформації про внутрішнє та зовнішнє середовище, каналів її поширення, можливості розширення та підвищення вірогідності інформаційної бази, програмне забезпечення і т. ін.);

6) ресурси організаційної структури системи управління (характер і гнучкість керуючої системи, швидкість проходження керуючих впливів і т. ін.);

7) фінансові ресурси (наявність і достатність власного та позикового капіталу, стан активів, ліквідність, наявність кредитних ліній і т. ін.).

Враховуючи видову різноманітність, ресурсний потенціал, перш за все, є не простою сумою, а системою ресурсів, що використовуються комплексно, тобто передбачає обов'язкову взаємодоповнюваність окремих ресурсів в процесі суспільного виробництва. Збільшення в системі одного якого-небудь ресурсу припускає одночасне збільшення кількості іншого ресурсу.

Відміною особливістю категорії ресурсного потенціалу є також і те, що вона передбачає можливість взаємозамінності ресурсів, що використовуються в суспільному виробництві. Багатофункціональність більшості видів ресурсів створює умови варіації застосування різних їх видів і елементів для досягнення одного і того ж кінцевого результату.

Систематизація теоретичних підходів дозволяє під ресурсним потенціалом підприємства розуміти сукупність ресурсів всіх видів, які є у підприємства, а також і тих, які можна залучити в майбутньому, і способів їх з'єднання, з урахуванням їх цільових й якісних характеристик, що забезпечують реалізацію виробничої діяльності, та ефективного використання яких дозволяє в довгостроковій перспективі досягти стійких конкурентних переваг.

Аналіз ресурсного потенціалу залізничного транспорту свідчить, що на залізничному транспорті працює більше 390 тис. працівників, що складає близько 2 % всього працездатного населення країни. Основні фонди «Укрзалізниця» складають 9 % основних фондів всіх галузей економіки. Загальна протяжність мережі залізниць України складає 22 тис. км магістральних ліній, з яких 1/3 — двох- або багатоколійні, 41 % — електрифіковані. Технологічні потужності дозволяють щороку перевозити залізницями понад 1 млрд.т вантажів, причому значна частина цього потенціалу може забезпечувати транзитні перевезення.

Вже на сьогодні, резерви технічних потужностей залізничного транспорту, його провізної спроможності практично вичерпані. Так, за роки незалежності в Україні значно (на 1141 км, або майже на 5 %) скоротилася експлуатаційна довжина залізничних колій, вантажообіг залізничного транспорту знизився на 23,7 %, на всіх залізницях [16]. Зазначене ставить під загрозу можливість безперервного задоволення зростаючих потреб суспільства у транспортному обслуговуванні.

Головними проблемами сьогодення щодо ресурсного потенціалу підприємств залізничного транспорту є: невідповідність якісних характеристик техніко-технологічної бази сучасним вимогам, в тому числі і через високий рівень спрацьованості основних засобів виробництва на залізничному транспорті, який сягає 80-90 %; звужений процес відтворення ресурсів; ризик втрати кваліфікованого персоналу та ін.

Для досягнення мети розвитку підприємств залізничного транспорту управління ресурсним потенціалом повинне бути діяльністю по системному управлінню всіма компонентами даного потенціалу з метою реалізації перспективних напрямів його розвитку і підвищенню ефективності використання.

Однією з основних задач управління ресурсним потенціалом підприємств залізничного транспорту є визначення його необхідного рівня. Встановлення необхідного рівня ресурсного потенціалу дозволяє оцінити: а) фактичний рівень ресурсного потенціалу; б) можливості підвищення рівня ресурсного потенціалу; в) перспективи подальшого стійкого розвитку підприємств в умовах нестабільності зовнішнього середовища.

Свідоме і цілеспрямоване управління розвитком ресурсного потенціалу підприємств залізничного транспорту в сучасних умовах припускає облік наступних основних особливостей: ускладнення змісту, структури і динаміки ресурсної бази розвитку; розширення

варіантів використання ресурсів для досягнення поставленої мети; зростання масштабів і тимчасових рамок дії на розвиток ресурсної бази; зростання ролі чинників вірогідності, пов'язаних з визначенням напрямів мобілізації ресурсів; зростання ролі господарського механізму по мобілізації і ефективному використуванню ресурсів на всіх рівнях управління залізничним транспортом і в рамках різних горизонтів планування; зростання обмежуючого впливу природного чинника розвитку; зростаюче значення інтенсифікації використання ресурсів, і перш за все науково-технічного прогресу.

Об'єктивно обумовленим принципом формування пріоритетних напрямів розвитку ресурсного потенціалу підприємств залізничного транспорту є узгодженість і скоординованість дій щодо управління ресурсним потенціалом із заходами, що здійснюються в рамках основних напрямів поточного і стратегічного розвитку залізничної галузі. Дії з управління ресурсним потенціалом повинні бути узгоджені з діями в рамках всієї системи управління і обґрунтовуватися виходячи із загальної мети і задач розвитку. При цьому пріоритетні напрями розвитку ресурсного потенціалу необхідно чітко погоджувати з пріоритетами і стратегією розвитку залізничної галузі в цілому.

Висновки. Отже, головною передумовою стабільного розвитку підприємств залізничного транспорту за сучасних умов є формування достатнього обсягу ресурсів, необхідних для забезпечення розширеного відтворення в галузі, що зумовлюється, з одного боку, майже повним зносом матеріально-технічної бази та низьким рівнем інтелектуального капіталу, а з іншого – недостатніми можливостями підприємств забезпечити вирішення цієї проблеми.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- 1 Лапин Е.В. Экономический потенциал предприятия / Е.В. Лапин. – Сумы: ИТД „Университетская книга”, 2002. – 310 с.
- 2 Лапин Е.В. Оценка экономического потенциала предприятия: монография / Е.В. Лапин. – — Сумы: ИТД «Университетская книга», 2004. — 360 с.
- 3 Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: [навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц.] / О.С. Федонін, І.М. Репіна, О.І. Олексюк. – К.: КНЕУ, 2005. – 261 с.
- 4 Репіна І.М. Підприємницький потенціал: методологія оцінки та управління / І.М. Репіна. // Вісник Української Академії державного управління при Президентові України.-1998.- №2.- С.262-271.

- 5 Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. посібник. / Н.С. Краснокутська. — К.: Центр навчальної літератури, 2005. - 352 с.
- 6 Гавва В.Н. Потенціал підприємства: формування та оцінювання: Навчальний посібник. / В.Н. Гавва, Е.А. Божко. — К.: Центр навчальної літератури, 2004. — 224 с.
- 7 Формування та оцінювання потенціалу підприємства: Навчальний посібник / Т.В. Калінеску, Ю.А. Романовська, С.Ф. Большенко, О.В. Маслош, Н.В. Швець, Г.В. Пчелинська, О.Д. Кирилов — Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2007. — 352 с.
- 8 Управління потенціалом підприємства: Навчальний посібник / І.З. Должанський, Т.О. Загорна, О.О. Удалих, І.М. Герасименко, В.М. Ращупкіна — К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 362 с.
- 9 Бачевський Б.Є. Потенціал і розвиток підприємства: Навч. пос./ Б.Є. Бачевський, І.В. Заблодська., О.О. Решетняк — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 400 с.
- 10 Большая Советская Энциклопедия (в 30 томах) / Гл. ред. А.М. Прохоров. Изд. 3-е. — М.: "Советская Энциклопедия", 1975. — 628 с.
- 11 Черников Д. Эффективность использования производственного потенциала и конечные народнохозяйственные результаты / Д. Черников // Экон. науки, 1981. — № 10. — С. 14–18.
- 12 Белова С. Производственный потенциал развитого социалистического общества /С. Белова // Экономические науки. – 1983. - № 1. – С. 21.
- 13 Фигурнов Э. Производственный потенциал социалистического общества /Э. Фигурнов// Политическое самообразование. – 1982. - №1. – С. 38.
- 14 Абалкин Л.И. Диалектика социалистической экономики./ Л.И. Абалкин - М.,1981.-С. 24.
- 15 Архангельский В.Н. Управление научно-техническим прогрессом в машиностроении / В.Н. Архангельский, Л.Е. Зиновьев - М., 1983. -С. 6.
- 16 Українські залізниці [Електроний ресурс].- Режим доступу: http://wap.uz.gov.ua/index.php?m=info.sitemap&f=DoView&p=news_4613.0.news

*Рецензент д.е.н., доцент УкрДАЗТ Якименко Н.В.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Зубенко В.О.*

УДК 656.07

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНЮВАННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

*Толстова А. В., к.е.н., ст.викладач,
Борох Ю. О., магістр (УкрДАЗТ)*

В статті досліджено основні підходи до визначення та оцінювання виробничого потенціалу підприємств, що дозволило удосконалити структуру потенціалу, яка на відміну від існуючої дозволяє врахувати технологічне та інформаційне забезпечення підприємства. Обґрунтовано доцільність визначення рівня виробничого потенціалу підприємств залізничного транспорту саме за методикою АВС. Запропоновано систему показників, яка дозволяє оцінити рівень потенціалу як його складових, так і підприємства в цілому.

Ключові слова: виробничий потенціал, підприємства залізничного транспорту, ефективність, матеріальні ресурси, основні виробничі фонди.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОЦЕНКИ ПРОИЗВОДСТВЕННОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЙ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА

*Толстова А. В., к.э.н., ст.преподаватель,
Борох Ю. А., магистр (УкрГАЗТ)*

В статье исследованы основные подходы к определению и оценке производственного потенциала предприятий, что позволило усовершенствовать структуру потенциала, которая в отличие от существующей позволяет учесть технологическое и информационное обеспечение предприятия. Обоснована целесообразность определения уровня производственного потенциала предприятий железнодорожного транспорта именно по методике АВС.